

Utjecaj psihoaktivnih tvari na zdravlje mladih osoba

The influence of psychoactive substances on health of young people

Antonela Čanić, Marina Friščić

Visoka tehnička škola u Bjelovaru, Stručni studij sestrinstva, Trg Eugena Kvaternika 4, 43000 Bjelovar, Hrvatska
Technical high school in Bjelovar, Professional Degree in Nursing, Trg Eugena Kvaternika 4, 43000 Bjelovar, Croatia

Sažetak:

Osobe mlađe životne dobi najčešće su podložne utjecaju i konzumiranju psihoaktivnih tvari. U ovom radu opisane su najčešće psihoaktivne tvari, kao i njihov štetni utjecaj na zdravlje mladih osoba. Online anketa provedena je među mladom populacijom na društvenoj mreži Facebook s ciljem ispitivanja stajališta o psihoaktivnim tvarima, dostupnosti psihoaktivnih tvari, kao i o svijesti o samoj štetnosti psihoaktivnih tvari. Ispitivanjem je obuhvaćeno 100 ispitanika te su prikazani rezultati.

Glavne riječi: psihoaktivne tvari • droga • zdravlje • mlada populacija

Kratki naslov: Psihoaktivne tvari i mladi ljudi

Abstract:

Young people are commonly subjected to the influence and consumption of psychoactive substances. In this paper we give a description of the most used psychoactive substances and its harmful impact on the health status of young people. Online survey was conducted among young people on the social network Facebook in order to investigate their attitudes about psychoactive substances, the availability of psychoactive substances, as well as the awareness on the hazards of psychoactive substances. The study included 100 people, and we present the results.

Keywords: psychoactive substances • drugs • health • young population

Running head: Psychoactive substances and young people

Received September 27th 2013;

Accepted September 28th 2013;

Uvod / Background

Fenomen konzumiranja droge i ovisnosti prisutan je u ljudskoj populaciji od davnina, što potvrđuju mnogobrojne povijesne činjenice. Prije 3400 godina p.n.e. stari su Sumerani uzimali opijum, o čemu postoje pisani tragovi. [1] U većini zemalja svijeta od Drugog svjetskog rata stalno raste proizvodnja, ponuda i potrošnja alkoholnih pića, duhana, psihoaktivnih lijekova i ostalih zabranjenih droga. Zloporaba tih sredstava postala je transkulturalni fenomen. Diljem svijeta intenzivno se radi na smanjenju ovoga problema na svim njegovim nivoima i u svim aspektima. Poboľjšava se pristup prevenciji informiranjem javnosti o štetnosti uzimanja droga za ljudsko zdravlje i ponašanje, provedena su mnogobrojna istraživanja s ciljem osuvremenjivanja liječenja i rehabilitacije te razumijevanja ovisnosti. No poboljšanja nema. Naprotiv, broj konzumenata droga raste iz godine u godinu, i to ne samo u bogatim državama, nego i u zemljama koje nisu imale sličnih problema. Među njima

je i Republika Hrvatska [RH], gdje je ovaj problem postao zabrinjavajući, a u većim gradovima i zastrašujući. Umnogome su takvoj situaciji u RH pridonijele ratne strahote, ali i organizacija državnih institucija, promjene vlasti, pa time i promjene programa suzbijanja ovisnosti, ratno profiterstvo i sl. [2]. Prvi pravi ovisnici o opijatima u RH evidentirani su šezdesetih godina u Puli, Zagrebu i Rijeci. Otada zloporaba ilegalnih droga stalno raste. Iako se ta pojava stalno širila, sve do 1990. godine nije prelazila relativno zatvorene krugove konzumenata, osim u Dalmaciji. Dotad je policijska kontrola bila stabilna, terapijski programi ojačani, kao i preventivne kampanje. [2]. Početkom devedesetih godina počela je agresija na RH te se smatralo da bi rat mogao prekinuti tradicionalnu balkansku rutu tranzita heroina s Dalekog istoka preko Turske i Bugarske prema Europi. Dogodilo se upravo suprotno. Rat je ojačao tranzit droga s Istoka, a istodobno je sa Zapada počeo dotjecati kokain i druge psihostimulativne droge. Policija i javnost bili su usmjereni na zbivanja u RH i obranu države od agresora, čime je prekinut kontinuitet suzbijanja ilegalne trgovine drogom te su oslabljeni preventivni programi i aktivnosti. Pretpostavlja se da su ljudi oduvijek imali potrebu da povremeno napuste svakodnevni život, da se predaju čarima nekog drugog, skrivene, tajanstvenog, pa i zabranjenog svijeta, i da u njemu nađu ne samo mir, bezbrižnost i olakšanje, nego i opravdanje za bježanje iz svakodnevice, koja je često bila i više nego teška i okrutna. Kako je čovjek po svojoj prirodi radoznali istraživač, otkrio je da priroda u izobilju stvara različite

Autor za korespondenciju/Corresponding author:

Antonela Čanić, bacc.med.techn.
Technical high school in Bjelovar, Trg Eugena Kvaternika 4, 43000
Bjelovar, Croatia
Tel: +385-43-241-201;
Mob: +385-99-41 85 624;
E-mail: antonela.canic@gmail.com

biljke koje popravljaju raspoloženje te se život čini lakšim i manje bolnim. U povijesnim zapisima nalaze se zapisi o biljnim drogama koje mijenjaju uobičajenu sliku svijeta.

Mak je prva biljka s psihoaktivnim svojstvima koja se spominje u povijesnim izvorima.

Ciljevi / Aims

Cilj je ovoga istraživanja bio ispitati stajališta o psihoaktivnim tvarima, dostupnosti psihoaktivnih tvari te o stupnju svijesti o štetnosti konzumiranja psihoaktivnih sredstava, i to u mladoj populaciji. Istraživanje je provedeno uporabom društvene mreže *Facebook*. U skladu s ciljem istraživanja, formulirani su sljedeći ciljevi istraživanja:

- Ad 1]** Ispitati koliki broj mladih osoba ima osobno iskustvo konzumacije droge;
- Ad 2]** Ispitati kakvo je njihovo stajalište o drogama i jesu li svjesni štetnosti droge;
- Ad 3]** Ispitati na kojim je mjestima droga najdostupnija;
- Ad 4]** Ispitati koje su učinkovite metode za redukciju konzumacije droge;
- Ad 5]** Ispitati koji su motivi za prvu konzumaciju droge te koju vrstu droge konzumiraju oni koji su potvrdili da imaju osobnih iskustava s konzumacijom.

Metoda / Methods

Istraživanje „Utjecaj psihoaktivnih tvari na zdravlje mladih osoba“ provedeno je metodom anonimne *online* ankete. Istraživanje je provedeno u lipnju 2013. godine, i to na uzorku od 100 [N=100] ispitanika različite starosne strukture. U istraživanje je uključeno 38% ispitanika muškog spola i 62% ispitanika ženskog spola. Prosječna starosna dob ispitanika bila je 20,66 godina. Uzorak je bio reprezentativan.

Rezultati / Results

Prikaz je rezultata dobivenih istraživanjem trostupanjski, i to:

- [1]** na svako pitanje [sedam pitanja], ispitanici su imali više ponuđenih odgovora;
- [2]** odgovor na svako pitanje prikazan je u grafičkom obliku;
- [3]** poslije svakog grafičkog prikaza opisana je analiza dobivenih rezultata

Pitanje [1] Kakvo je Vaše stajalište o drogama?

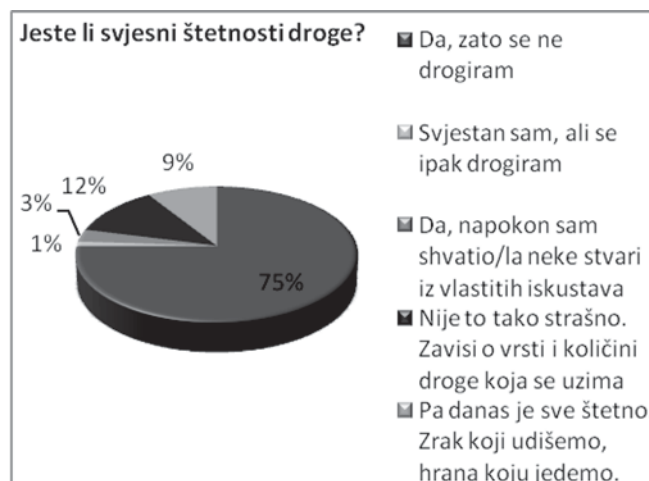
Rezultati su prikazani na slici **[Slika 1]**.

SLIKA [1] Stajalište o drogama.

Odgovorom na pitanje "Kakvo je vaše stajalište o drogama", od 78 ispitanika (78%) izjasnilo se da ima jasno izraženo negativno stajalište o drogama, a 20 ispitanika (20%) odobrava samo lake droge, samo 2% ne vidi ništa loše u drogama.

Pitanje [2] Jeste li svjesni štetnosti droge? Rezultati su prikazani na slici **[Slika 2]**.

SLIKA [2] Svjesnost o štetnosti droge

Od 100 ispitanika [100%], 75 ispitanika [75%] izjasnilo se da su svjesni štetnosti droge i zato se ne drogiraju, 12 ispitanika [12%] smatra da to nije tako strašno, da sve zavisi od vrste i količine droge, 9 ispitanika [9%] misli da je sve danas štetno, pa i zrak koji udišemo, hrana koju jedemo, a tri ispitanika [3%] odgovorila su da su svjesni štetnosti droge i da napokon su shvatili neke stvari iz vlastitih iskustava. Jedan ispitanik, unatoč osviještenosti, kontinuirano se drogirao (1%).

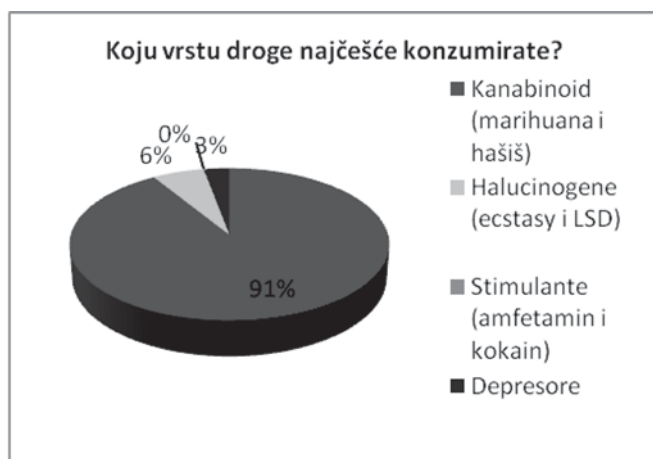
Pitanje [3] Jeste li ikad probali drogu? Rezultati su prikazani na slici [Slika 3].

SLIKA [3] Osobno iskustvo konzumacije droga.

Podaci iz grafičkog prikaza br. 3. upozoravaju na raširenost konzumacije droge među ispitanicima društvene mreže Facebook. Čak je 32% bar jedanput u životu konzumiralo neki oblik psihoaktivne droge. Samo 1% redovito konzumira drogu, te 1% povremeno konzumira drogu. Dakle, prema nalazima ovog istraživanja, 66% nikada nije konzumiralo drogu.

Pitanje [4] Koju vrstu droge najčešće konzumirate? Na slici su prikazani rezultati [Slika 4].

SLIKA [4] Vrsta droga koje ispitanici konzumiraju.

Iz rezultata istraživanja vidljivo je da najviše ispitanika najčešće konzumira kanabinoide [marihuanu i hašiš], čak 91%, dok se rjeđe konzumiraju halucinogeni [ecstasy i LSD], 6%. Prema dobivenim rezultatima, depresore konzumira 3% ispitanika. Dakle, lake droge, prema spoznajama ispitanika ovog istraživanja, konzumira njih 91%, dok je broj konzumenata teških droga znatno manji [9%] ispitanika. Ovi

podaci zabrinjavaju, jer su lake droge često prijelazna faza prema konzumiranju teških droga.

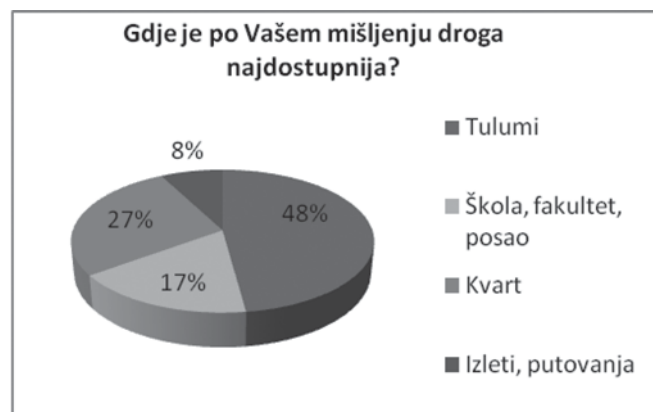
Pitanje [5] Što mislite, zašto mladi počinju konzumirati drogu? Rezultati su prikazani na slici [Slika 5].

SLIKA [5] Motivi prve konzumacije.

U najvećem postotku motiv prve konzumacije droge želja je za dokazivanjem [45%], zatim znatiželja [28%] i prisutni problemi u obitelji i životu [10.6%]. Prema navodima ispitanika, u najmanjem su postotku kao motivi zabilježeni motivi dosade [6%], te krivi uzori u životu [8%]. Možemo reći da društvo u kojem se mlada osoba kreće može dati poticaj da se droga kuša i potporu kada to nailazi na nerazumijevanje, a to dodatno učvršćuje druženje s takvom grupom.

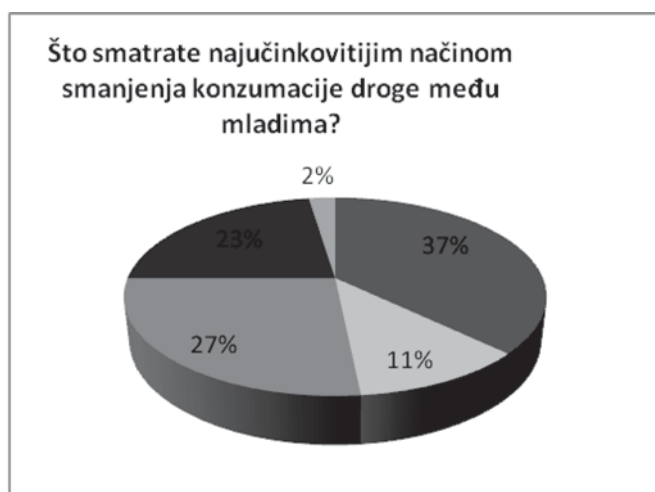
Pitanje [6] Gdje je, po Vašem mišljenju, droga najdostupnija? Rezultati su prikazani na slici [Slika 6].

SLIKA [6] Dostupnost droge.

Iz nalazi se da 48% ispitanika zaključuje da je droga najdostupnija na tulumima, zatim 27% u kvartu i 17% u školama, fakultetima i na poslu. Od ukupnog broja ispitanika samo 8% njih smatra da je droga najdostupnija na izletima i putovanjima.

Pitanje [7] Što smatrate najučinkovitijim načinom smanjenja konzumacije droge među mladima? Na slici su prikazani rezultati [Slika 7].

SLIKA [7] Učinkovite metode za redukciju konzumacije droga.

Podaci iz grafičkog prikaza [slika 7] pokazuju da 37% ispitanika smatra da treba povećati komunikaciju članova obitelji, a 27% da treba uvesti predavanja u škole koja će mlade dodatno informirati o štetnosti droga. 23% ispitanika smatra da treba pružiti mladima veći izbor izvanškolskih aktivnosti, a 11% ispitanika smatra da treba postavljati reklame protiv uporabe droge na TV-u te u tiskanim i internetskim medijima. Tri ispitanika imala su drukčije prijedloge.

Rasprava / Discussion

Cilj je provedenog istraživanja bio ispitati stajališta o psihoaktivnim sredstvima, dostupnosti psihoaktivnih sredstava kao i razvijenoj svijesti o samoj štetnosti uporabe psihoaktivnih sredstava među mladom populacijom na društvenoj mreži Facebook. Istraživanje „Utjecaj psihoaktivnih tvari na zdravlje mladih osoba“ provedeno je metodom anonimne online ankete na uzorku od 100 [N=100] ispitanika prema različitoj dobnoj skupini. Anкета je provedena u razdoblju od 17. do 29. lipnja 2013. godine. U istraživanju je sudjelovalo 38% ispitanika muškog spola i 62% ispitanika ženskog spola. Prosječna dob ispitanika bila je 20,66 godina. Anкета se sastojala od sedam pitanja. Prema rezultatima ankete, vidljivo je da 78% osoba mlađe životne dobi ima jasno izraženo negativno stajalište prema uporabi droge, te da je 75% mladih osoba svjesno štetnosti uporabe droge. Lalić [1997][1] je na općoj populaciji mladih osoba opisao rezultat prema kojem 62% ispitanika sve vrste droge smatra jednako štetnima i opasnim, uključujući i alkohol.

Na uzorku od 100 ispitanika mlađe životne dobi utvrđeno je da je 34% bilo u kontaktu s nekom vrstom droge. Ključno razdoblje za iskušavanje droga i za razvoj narkofilske tendencije jest ono između 15. i 20. godine života. Sociološki, u toj životnoj dobi mladi ljudi nisu djeca niti su još odrasli, i nisu dosegli punu zrelost. Više nisu, u psihološkome smislu, ovisni o roditeljima, ali još nisu ni u cijelosti osposoblje-

ni za samostalan život. Obezvrjeđuju iskustva odraslih, a nemaju dovoljna osobna iskustva.

Htjeli bi živjeti jako, osjetiti život u punoj snazi. Zapravo, htjeli bi da im bude drukčije i da budu drukčiji, a sve što im se nudi, toliko je već poznato da je dosadno, toliko već dosadno da frustrira i boli svojom predvidljivošću. Tko u tome razdoblju ne iskuša droge, najvjerojatnije nikada i neće. A od mladeži koja u tom razdoblju počne s drogama, samo malen broj poslije, nakon dvadesete godine, razvija pravu ovisnost. [3] Mladi su najčešće bili u kontaktu s lakim drogama, marihuanom i hašišom. Utvrđeno je da je 91% osoba mlade životne dobi probalo lake droge, dok se broj konzumenata teških droga pokazao znatno nižim [konzumira ih 9% ispitanika]. Ovi podaci zabrinjavaju jer konzumacija lakih droga postupno dovodi do potrebe uzimanja teških droga.

U svim zemljama Europske Unije, pa tako i u Republici Hrvatskoj, kanabis je najzastupljenija ilegalna droga. Uzima se za opuštanje, za dobro raspoloženje, za svladavanje tjeskobe. Stalni korisnici marihuane također postaju ovisnici, mijenjaju se kao osobe, ugroženo im je zdravlje. Pušenje marihuane nadražuje pluća, uzrokuje povećanu incidenciju nastanka plućnog karcinoma.

Istraživanje Galić i Ljubotina iz 2002. godine, osim što je pokazalo da velik broj mladih drogu smatra vrlo lako dostupnom, iznijelo je i podatak da se droga lako može nabaviti u školskom okruženju te na mjestima gdje se mladi često sastaju i zadržavaju [4].

Opasno je i uzimanje ostalih vrsta droga, hašiša, heroina i LSD-a, a u droge treba svrstati i alkohol, nikotin i kofein. Sva navedena sredstva znatno narušavaju zdravlje te uzrokuju ovisnost koja je refrakтерна na metode/postupke liječenja.

Prema mišljenju ispitanika, najveća je dostupnost konzumiranja droge na „tulumima“ i u „kvartu“ [mjesto okupljanja mladih osoba]. S velikom se sigurnošću može utvrditi za svakog tko u mladenačkoj dobi intenzivnije izlazi i zabavlja se, tko je blagonaklon prema alternativnim životnim stilovima i grupama, i čiji je svjetonazor radikalno tolerantan te ima odlike anarho-liberalnog, da je u životnom tijeku probao hašiš ili marihuanu [3]. Rezultati istraživanja utvrdili su da velik broj mladih drogu smatra lako dostupnom. Nadalje, iznalazi se zabrinjavajući podatak da se droga lako može nabaviti u školskom okruženju te na mjestima gdje se mladi u duljem vremenskom razdoblju sastaju i zadržavaju [4]. S obzirom na rezultate provedenog istraživanja, prema mišljenju ispitanika, oni koji su vođeni znatiželjom i željom za dokazivanjem u društvu znatno su skloniji eksperimentiranju s drogama. Prvi put droga se obično kuša iz znatiželje ili na nagovor prijatelja. Posljedice na koje se poslije više ne može utjecati mogu biti vrlo teške. Broj narkomana u RH znatno se povećava, pa se mlada osoba može često naći u društvu narkomana i/ili „ditera“ koji nude drogu.

Ispitanici uključeni u istraživanje najučinkovitijom metodom za smanjenje konzumacije droga smatraju bolju komunikaciju članova obitelji, predavanja u školama koja će dodatno mlade informirati o štetnosti uporabe droge i veći izbor izvanškolskih aktivnosti. Na području RH provode se programi preventivne i kurativne zaštite koji su vezani uz bolest ovisnosti. Programi se temelje na modelu primarne

prevencije, ranoga prepoznavanja i sekundarne prevencije, uz tretmane za rehabilitaciju i resocijalizaciju ovisnika na tercijarnoj razini. Nedostaje organiziran program kojim bi se u osnovnim školama [gdje većina mladih osoba prvi put dođe u doticaj s drogom] mladima objasnilo i približilo znanje i iskustvo o štetnosti droga i nastanku neželjenih posljedica. Uz pravilan obiteljski utjecaj iznimno je važna i škola. Potrebno je da nastavni programi sadržavaju više spoznaja o metodama prevencije uzimanja droge.

Naime, iznalazi se da druženje s prijateljima koji ne konzumiraju drogu, bavljenje sportom, kao i uključenost u vjerske i kulturne aktivnosti, znatno preveniraju početak konzumacije droga [3]. Smatramo da treba poduzimati akcije za prevenciju zlorabe psihoaktivnih tvari, u njih uključiti državne ustanove, znanstvenike, medije, osobe koje imaju iskustvo u konzumaciji droga i poznate osobe koje bi mogle pozitivno motivirati mlade. U tom angažmanu važno mjesto imaju stručnjaci koji rade s djecom i mladima, ponajprije nastavnici, profesori, odgajatelji, pedagozi, psiholozi i socijalni radnici.

Zaključak / Conclusion

Psihoaktivna sredstva postala su osjetljiv, aktualan društveni i zdravstveni problem u današnjim društvenim i gospodarskim promjenama i konfliktima. Sve je više osoba koje uz pomoć psihoaktivnih sredstava nastoje rješavati svoje životne i druge probleme jer ne poznaju metode/postupke razumijevanja navedenih promjena, te svaku pomisao na stanja kojih se plaše prevladavaju uporabom psihoaktivnih sredstava.

Uporaba droga sveprisutan je problem, i to od legalnih droga, poput nikotina i alkohola, do onih ilegalnih. Zanimanje ove znanstveno verificirane činjenice može znatno pogoršati sadašnju situaciju. Najveći je problem što se dobna granica osoba koje se prvi put susreću s drogama sve više spušta.

Susret mlade osobe s drogom ne znači da će se razviti ovisnost, ali neznanje i neobaviještenost o razornom djelovanju droga i negativnim posljedicama njihova uzimanja svakako znači izloženost maksimalnu riziku. Zbog toga je važno obrazovati sve generacije o štetnosti i vrstama droga te njihovim razornim učincima na njihov organizam [roditelji, odgajatelji, profesori].

Objavljeni statistički podaci pokazuju kako prođe nekoliko godina [od dvije do četiri godine], prije nego što roditelji otkriju da im se dijete drogira. Tada osoba više nije samo povremeni konzument, nego se vjerojatno već razvila ovisnost. Zbog djelovanja psihoaktivnih sredstava događa se znatan broj ubojstava i samoubojstava [namjernih ili nenamjernih] [5].

Primjerice, kod uzimanja prevelikih doza droga ili lijekova, kao što su tablete za smirenje ili spavanje, osobito kada se uzimaju zajedno s alkoholnim pićem, često nastupa smrt. Bez obzira na blagotvorno djelovanje mnogih droga, uključujući i onih koje se upotrebljavaju za liječenje bolesti, nezadovoljavajuća uporaba droge može uzrokovati neželjene društvene pojave te uzrokovati teška oštećenja organizma.

Literatura / References

- [1] Lalić D, Nazor M. Narkomani - Smrtopisi, Zagreb: Alineja, 1997.
- [2] Sakoman S. Doktore, je li istina da trava čisti pluća. Zagreb: Sysprint, 1995.
- [3] Robert T. Droge - dugo putovanje kroz noć. Zagreb, 2001.
- [4] Galić J, Ljubotina D. Zloraba droga među adolescentima, rezultati istraživanja. Medicinska naklada: Zagreb, 2002.
- [5] Važanić D. Konzumiraju li alkohol više mladi na početku ili na kraju srednjoškolskog obrazovanja? Sestrinski glasnik/Nursing Journal; 2012;17(2):89-94.